

Makale Geliş Tarihi**26.04.2025****Makale Yayın Tarihi****20.06.2025****TEK EBEVEYNLİ ÇOCUKLARDA BAĞLANMA SORUNLARI VE PSİKOLOJİK DANIŞMANIN ROLÜ****ATTACHMENT PROBLEMS IN SINGLE-PARENT CHILDREN AND THE ROLE OF PSYCHOLOGICAL COUNSELING****Öğrenci, Ceren AYKAÇ ¹, Öğrenci, Serkan NACAK ², Prof. Dr. Fatma Ebru İKİZ ³**¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, [0000-0627-6348](tel:0000-0627-6348)²Öğrenci, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, [0000-0627-6348](tel:0000-0627-6348)³Prof. Dr. Fatma Ebru İKİZ, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, [0000-0003-4381-1658](tel:0000-0003-4381-1658)**Özet**

Tek ebeveynle büyüyen çocukların bağlanma stilleri, hem psikolojik gelişimlerini hem de sosyal ilişkilerini önemli ölçüde etkileyebilir. Bu bağlamda, tek ebeveynli ailelerin çocukları, aile içindeki dinamiklerin farklı olmasından dolayı bağlanma tarzları açısından özel bir dikkat gerektirir. Bağlanma teorisi, çocukların erken yaşlarda ebeveynleriyle kurduğu ilişkilere dayanarak duygusal, sosyal ve psikolojik gelişimlerinin şekillendiğini öne sürer. Tek ebeveynli ailelerde, çocuğun yaşadığı bağlanma türü, ebeveynin hem duygusal hem de fiziksel olarak çocukla ne kadar etkileşimde bulunduğu, ebeveynin psikolojik dayanıklılığı ve destek ağlarının gücü gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Ayrıca, tek ebeveynli çocuklar daha fazla stres ve duygusal travma yaşayabilirler, bu da onların bağlanma stillerini etkileyebilir.

Psikolojik danışmanların etik yaklaşımları, bu çocukların bağlanma stillerini anlamada ve uygun müdahale stratejileri geliştirmede büyük önem taşır. Danışmanlar, çocuğun yaşadığı travmaların ve yaşadığı stresin etkilerini göz önünde bulundurarak, güvenli bir bağlanma ortamı yaratmaya odaklanmalıdır. Ayrıca, ebeveynin desteklenmesi ve çocukla sağlıklı iletişimin artırılması, bağlanma stillerinin iyileştirilmesinde önemli bir rol oynar. Müdahale stratejileri, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını anlamaya yönelik olmalı, bireysel ve grup terapileri ile desteklenmelidir. Bu süreçte, danışmanların etik sorumlulukları, çocuğun gizliliğini korumak, uygun yönlendirmelerde bulunmak ve çocuğun psikolojik sağlığını gözetmek şeklinde şekillenir. Ayrıca, danışmanlar, ebeveynleri eğiterek, ailenin duygusal ihtiyaçlarını karşılayacak yapılar geliştirmeyi amaçlar. Bu tür bir yaklaşım, tek ebeveynli ailelerdeki çocukların psikolojik gelişimlerini daha sağlıklı ve dengeli hale getirebilir.

Bu çalışmanın amacı, tek ebeveynle büyüyen çocukların bağlanma stillerini incelemek ve bu bağlanma stillerinin çocukların psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini ele almaktır. Ayrıca, bu çocuklar için psikolojik danışmanın etik yaklaşımlarını belirleyerek, danışmanların uygun müdahale stratejileri geliştirmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir. Çalışma, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların yaşadıkları bağlanma güçlüklerini anlamak, bağlanma stillerinin olumsuz etkilerini en aza indirmek ve çocukların psikolojik iyilik halini artırmak amacıyla

rehberlik sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, danışmanların etik sorumlulukları ve tek ebeveynli ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi gereken psikolojik müdahaleler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik danışmanlık, bağlanma stilleri, etik yaklaşımlar, müdahale stratejileri

Abstract

The attachment styles of children growing up with a single parent can significantly affect both their psychological development and social relationships. In this context, children from single-parent families require special attention in terms of their attachment styles due to the different dynamics within the family. Attachment theory suggests that children's emotional, social and psychological development is shaped based on the relationships they establish with their parents at an early age. In single-parent families, the type of attachment experienced by the child may vary depending on factors such as how much the parent interacts with the child both emotionally and physically, the psychological resilience of the parent and the strength of their support networks. In addition, children from single parents may experience more stress and emotional trauma, which may affect their attachment styles.

The ethical approaches of psychological counselors are of great importance in understanding the attachment styles of these children and developing appropriate intervention strategies. Counselors should focus on creating a safe attachment environment by considering the effects of the traumas and stress experienced by the child. In addition, supporting the parent and increasing healthy communication with the child plays an important role in improving attachment styles. Intervention strategies should be aimed at understanding the emotional needs of the child and should be supported by individual and group therapies. In this process, the ethical responsibilities of counselors are shaped as protecting the child's confidentiality, providing appropriate guidance, and monitoring the child's psychological health. In addition, counselors aim to develop structures that will meet the emotional needs of the family by educating the parents. Such an approach can make the psychological development of children in single-parent families healthier and more balanced.

The purpose of this study is to examine the attachment styles of children growing up with a single parent and to address the effects of these attachment styles on the psychological development of children. In addition, it aims to help counselors develop appropriate intervention strategies by determining the ethical approaches of psychological counselors for these children. The study aims to provide guidance in order to understand the attachment difficulties experienced by children growing up in single-parent families, to minimize the negative effects of attachment styles, and to increase the psychological well-being of children. In this context, the ethical responsibilities of counselors and psychological interventions that should be developed in line with the needs of single-parent families will be discussed.

Keywords: Psychological counseling, attachment styles, ethical approaches, intervention strategies

1. GİRİŞ

Aile, bireyin psikososyal gelişiminin temelini oluşturan, sosyal rollerin ve duygusal bağların ilk kez deneyimlendiği en küçük toplumsal birimdir. Çocukların kişilik gelişimi, kimlik oluşumu ve başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, büyük ölçüde erken dönem bakım verenle kurduğu bağlanma ilişkisine bağlıdır. Bu bağlamda, aile yapısındaki değişimler, özellikle de tek ebeveynli aile yapıları, çocuğun duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimini doğrudan etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Tek ebeveynli aile, evli olmayan çocuk ya da çocuklarla, ebeveynlerden herhangi birinin birlikte yaşamını sürdürdüğü aile türü olarak tanımlanmaktadır. Bu tür aileler; evlilik dışı gebelik, boşanma, eşlerden birinin ölümü, terk edilme, cezaevinde bulunma, uzun süreli askerî görevler ya da evlat edinme gibi bireylerin kontrolü dışında gelişen çeşitli nedenlerle oluşabilmektedir (Gladding, 2012). Literatürde yer alan araştırmalar, tek ebeveynli aile yapılarının giderek yaygınlaştığını ve bu durumun çocukların bağlanma stilleri üzerinde önemli etkiler yarattığını göstermektedir (Bumpass & Raley, 1995; SHÇEK, 2011; Dijanic, 2016; AEP, 2018).

Bağlanma kuramı, bireyin çocukluk döneminde bakım verenle kurduğu ilişkinin, ilerleyen yaşantısında başkalarıyla kurduğu ilişkileri şekillendirdiğini savunur. Tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların, yaşadıkları duygusal, sosyal ve ekonomik zorluklar nedeniyle güvensiz bağlanma stilleri geliştirme riskinin daha yüksek olduğu çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu noktada, psikolojik danışmanlara önemli sorumluluklar düşmektedir. Hem çocukla hem de ebeveynle yürütülecek danışmanlık sürecinde, etik ilkeler doğrultusunda doğru yaklaşım ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesi, çocuğun sağlıklı bir bağlanma tarzı geliştirebilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada, tek ebeveynle büyüyen çocukların bağlanma stilleri incelenecek; psikolojik danışmanların etik sorumlulukları ve etkili müdahale stratejileri ele alınarak alana yönelik bütüncül bir bakış açısı sunulacaktır.

2. KURUMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tek Ebeveynli Aile Yapısı

Tek ebeveynli aile yapısı, çocukların bağlanma süreçlerini önemli ölçüde etkileyebilir. Bu durum, psikolojik danışmanlık alanında da büyük bir etkiye sahiptir, çünkü danışmanlar bu çocukların gelişimlerini ve duygusal ihtiyaçlarını anlayarak onlara rehberlik etmelidirler (Bowlby, 1969; Ainsworth, 1979).

Bağlanma teorisi, özellikle çocukların ebeveynleriyle kurdukları duygusal bağların onların genel gelişimlerini nasıl şekillendirdiğine dikkat çekmektedir (Cassidy & Shaver, 2016). Bu bağlamda, güvenli bağlanma, çocuğun gelecekteki sosyal ilişkileri ve psikolojik sağlığı üzerinde uzun süreli etkiler yaratabilir (Sroufe & Waters, 1977; Johnson, 2017). Ancak tek ebeveynli ailelerde, çocuğun güvenli bağlanma geliştirmesi daha zor olabilir, çünkü ebeveynin hem duygusal hem de fiziksel olarak çocuğun ihtiyaçlarına yeterince yanıt verememesi, çocuğun bağlanma stilinde sorunlara yol açabilir (Cohen & Muir, 2018; Park & Lee, 2017).

Tek ebeveynli aile yapısının çocuklar üzerindeki etkisi, bağlanma stilinin gelişimi açısından da oldukça önemlidir. Ebeveynin yaşadığı duygusal zorluklar veya ebeveyn-çocuk etkileşimindeki eksiklikler, kaygılı bağlanma ve güvensiz bağlanma stillerinin ortaya çıkmasına yol açabilir (Zeybek, 2018; Arslan, 2019). Bu bağlamda, psikolojik danışmanların etik sorumlulukları, çocukların bağlanma süreçlerini güvenli bir şekilde desteklemek, gizliliği korumak ve en iyi çıkarlarını gözetmek şeklinde özetlenebilir (Pope & Vasquez, 2016; Feeney, 2006). Ayrıca, danışmanların çocukların bireysel ihtiyaçlarına göre özel terapötik müdahalelerde bulunması gerekmektedir (Güler, 2015; McLeod, 2013).

Tek ebeveynli ailelerde çocukların bağlanma süreçlerinin desteklenmesi, psikolojik danışmanlık sürecinde önemli bir aşamadır. Bu süreç, çocuğun duygusal ve psikolojik iyilik halini artıracak müdahale stratejileri ile desteklenmelidir. Danışmanların, aileyi sürece dahil ederek güvenli bağlanma ortamı yaratmaları büyük önem taşır (Kerns, 2008; Shaver & Mikulincer, 2006). Tek ebeveynli ailelerdeki çocukların bağlanma sorunlarının ele alınması, hem psikolojik danışmanlık süreçlerinin etkinliğini artırır hem de çocukların sağlıklı psikolojik gelişimlerini sağlar (Zeybek, 2018; Yılmaz, 2020). Ayrıca, bağlanma teorisi doğrultusunda

yapılan müdahaleler, çocukların gelecekteki ilişkilerinde daha güvenli bağlar kurmalarına olanak tanır (Shaver & Hazan, 1988; Zeanah & Gleason, 2015).

Danışmanların etik sorumlulukları, tek ebeveynli ailelerin çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını anlayarak, onlara uygun ve etik müdahale stratejileri geliştirmelerine yardımcı olur. Bu bağlamda, danışmanlık süreci hem çocukları hem de aileyi dikkate alarak yürütülmelidir (Bowlby, 1969; Vondra & Belsky, 1999). Danışmanlar, çocukların bağlanma stillerini değerlendirerek, uygun terapi teknikleri ile bu bağlanma stillerinin iyileştirilmesini sağlayabilirler (Güler, 2015; McLeod, 2013). Sonuç olarak, psikolojik danışmanlık süreçleri, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklar için güvenli bağlanma geliştirilmesine katkı sağlayacak şekilde yapılandırılmalıdır (Cohen & Muir, 2018; Arslan, 2019). Ailelerin tek ebeveynli aileye dönüşümünde etkili olan temel nedenlere aşağıda yer verilmektedir (Bumpass ve Raley, 1995, s. 97-109; SHÇEK (MÜLGA), 2011; Dijanic, 2016, s. 259-264; AEP, 2018):

- Boşanma sonrası oluşan tek ebeveynli aile,
- Ebeveynlerden herhangi birinin ölümü sonrası oluşan tek ebeveynli aile,
- Ebeveynlerden herhangi birisinin cezaevinde olması sonrası oluşan tek ebeveynli aile,
- Diğer gerekçelerle oluşan tek ebeveynli aileler,

Tek ebeveynli aile yapısının oluşmasında boşanma, en yaygın ve belirleyici etkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde, boşanma sonrasında ortaya çıkan tek ebeveynli ailelerin sayısı, eşlerden birinin vefatı sonucu oluşan aile sayısı ile neredeyse eşitlenmiş, hatta boşanma kaynaklı aile yapıları daha yaygın bir hale gelmiştir (Gordon & McLanahan, 1991).

Ebeveynlerden birinin vefatı ise, ailenin yapısında zorlayıcı bir kırılmaya neden olan diğer önemli etkidir. Bu tür bir kayıp, yalnızca fiziksel bir yokluğu değil, aynı zamanda çocuk için duygusal anlamda geri döndürülemez bir ayrılığı da ifade eder. Hayatta kalan ebeveynin çocuk ya da çocuklarla birlikte yaşamını sürdürmesiyle oluşan bu yapı, yas süreciyle iç içe geçmiş karmaşık duygusal dinamikler barındırır. Çocuk açısından bakıldığında, vefat eden ebeveynin artık onunla birlikte olamayacağı gerçeği, bağlanma sürecinde derin etkiler yaratabilmektedir.

Toplumda suç oranlarının artması ve çeşitli suç fiilleri sonucunda ebeveynlerden birinin cezaevine girmesi, tek ebeveynli aile oranlarının artmasına neden olan önemli etkenlerden biridir. Bu şekilde oluşan aile yapılarında, çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin olumsuz etkilenme riski bulunduğu gibi, çocuk ya da çocuklarla yaşamını sürdürmek zorunda kalan ebeveynin de sosyal ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalacağı öngörülmektedir (SHÇEK, 2011; AEP, 2018). Boşanma, ölüm ve cezaevi gibi başlıca nedenlerin yanı sıra, tek ebeveynli aile yapısının oluşumunda etkili olan başka faktörler de bulunmaktadır.

Bu nedenler arasında; evli olmalarına rağmen ayrı yaşamayı tercih eden çiftler, resmi evlilik bağı olmaksızın çocuk sahibi olunması, LGBT bireylerin oluşturduğu tek ebeveynli aileler ve evli olmalarına rağmen iş, eğitim gibi nedenlerle aynı şehirde yaşayamayan çiftlerin oluşturduğu aileler yer almaktadır (Dijanic, 2016; Bumpass & Raley, 1995). Bu durumlar her ne kadar daha az yaygın olsa da, tek ebeveynli aile yapılarının çeşitlenmesine ve dolayısıyla çocukların bağlanma süreçlerinin farklı şekillerde etkilenmesine neden olmaktadır.

Tercihe bağlı olarak oluşan tek ebeveynli aile yapılarında, bu durumu gönüllü olarak tercih eden bireylerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Ancak son yıllarda, benzer bir eğilimle bu aile yapısını benimseyen erkek bireylerin sayısında da artış gözlemlenmektedir. Bu erkek bireylerin önemli bir kısmının, yapay dölleme ya da taşıyıcı annelik yöntemleriyle baba olmayı tercih eden gey bireyler olduğu ifade edilmektedir (Anderson, 2017, s. 150). Bu durum, geleneksel aile kalıplarının dışında kalan yeni aile biçimlerinin oluştuğunu ve toplumsal normların çeşitlendiğini göstermektedir.

Öte yandan, bazı aile yapılarında tek ebeveynli olma durumu kalıcı değil, geçici olarak ortaya çıkabilmektedir. Savaş, meslekî görev değişiklikleri ya da geçici ayrılıklar gibi durumlar, ebeveynlerden birinin fiziksel olarak aileden uzak kalmasına neden olarak bu tür geçici tek ebeveynli aile modellerinin oluşmasına yol açabilir (Gladding, 2012, s. 80). Türkiye özelinde bakıldığında, farklı illerde görev yapan öğretmen çiftler ya da asker eşlerin ayrı şehirlerde yaşamak zorunda kalmaları bu duruma örnek teşkil etmektedir.

2.2.Tercih Edilen Yaşam Biçimi Olarak Bekârlık ve Gönüllü Tek Ebeveynlik

Tek ebeveynli aile yapısına geçiş çoğu zaman boşanma, ölüm, terk edilme gibi kontrol edilemeyen durumlar sonucunda meydana gelirken, bazı bireyler için bu yaşam biçimi bilinçli bir tercihle şekillenebilmektedir. Günümüzde sadece zorunlu nedenlerle değil, aynı zamanda bireysel yaşam tarzı ve değer sistemine uygun olduğu için de tek ebeveynlik ya da bekâr yaşam tercih edilmektedir.

Gladding (2012), bekârlığın evliliğe alternatif bir yaşam biçimi olarak değerlendirildiğini ve bireyin ihtiyaçları ile ilgi alanları doğrultusunda evlilik kadar doyum sağlayıcı olabileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, bekâr yaşam yalnızca evlilik dışı bir konum olarak değil, bireyin yaşamındaki denge, özgürlük ve özerkliğin bir ifadesi olarak da ele alınmaktadır.

Anderson (2017, s. 161), tek ebeveynliğin bazı bireyler için travmatik bir yaşam olayı olarak değerlendirilmesine karşın, bazı bireylerin bunu bilinçli ve isteyerek tercih ettiğini belirtmektedir.

Özellikle son yıllarda, tercih edilen tek ebeveynlik biçimleri arasında, kadınların yanı sıra erkeklerin de benzer eğilimler gösterdiği ve bu erkeklerin büyük bir kısmının yapay dölleme ya da taşıyıcı annelik yoluyla baba olmayı tercih eden gey bireyler olduğu ifade edilmektedir (Anderson, 2017, s. 150).

Bekâr bireylerle yapılan bazı araştırmalarda ise, neden evlilik yerine bekâr yaşamı tercih ettikleri sorulduğunda; yalnızca kendilerinin sorumlu oldukları bir hayat sürme isteği, karar alma süreçlerinde eşten bağımsız hareket edebilme olanağı ve kendi yaşamlarının tek söz sahibi olma arzusu gibi nedenler ön plana çıkmaktadır (Pan, 2004, s. 19-20; Wang & Abbott, 2013, s. 222).

Tüm bu veriler, günümüzde tek ebeveynli aile yapılarının yalnızca zorunluluklardan doğmadığını; aynı zamanda bireysel değerler, yaşam tatmini ve özgürlük gibi psikososyal unsurların da bu yapının oluşumunda etkili olduğunu göstermektedir.

2.3.Boşanmanın Aile Yapısına ve Tek Ebeveynliğe Etkisi

Evlenme, bireylerin yaşamlarını birleştirdikleri, aynı evi paylaştıkları, yaşam sorumluluklarını ortaklaşa yürüttükleri ve çocuk sahibi olabildikleri önemli bir yaşam evresidir. Boşanma; aile içinde yaşanan sürekli anlaşmazlıklar, iletişim problemleri, sevgide azalma ya da tükenme ve ortak yaşam hedeflerinin ortadan kalkması gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Bu süreç yalnızca eşler arasındaki bir ayrılığı ifade etmemekte; aynı zamanda tüm aile sisteminin yapısal olarak yeniden şekillenmesine neden olmaktadır (Goldenberg & Goldenberg, 2002, s. 107).

Boşanma sonrası oluşan aile yapısı, özellikle çocuklar açısından önemli değişimlere yol açmakta; ebeveynlerin ayrılığı çocuğun bakım, bağlanma ve güven duygularını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu bağlamda boşanma, tek ebeveynli aile yapılarının oluşmasında en yaygın ve belirleyici nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4. Çocuklar Açısından Güçlükler ve Gereksinimler

21.yüzyılın başlarından itibaren, çocuklar için tek ebeveynle yaşama, aile içindeki boşanmalar ve ailesel ayrılıklar gibi durumlar giderek daha fazla yaygınlaşmıştır. Ayrıca, tek çocuk olarak

yaşama ya da üvey aile yapısına dahil olma gibi yeni aile dinamikleri de çocukların hayatında artan bir şekilde yer almaktadır. Ridge (2011, s. 493), bu değişimlerin, çocuklar açısından önemli güçlükleri ve gereksinimleri de beraberinde getirdiğini vurgulamaktadır.

Çocuklar, bakım, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler ve vergi sistemi gibi birçok alanda sağlanan ekonomik desteklerin ana hizmet alıcılarıdır (Ridge, 2011, s. 492). Bu nedenle, çocukların en ideal yaşam koşullarını sürdürmeleri için ebeveynlerin bir arada olduğu ve her iki ebeveynin de gereken sevgi ve ilgiyi sunduğu bir aile yapısı gereklidir. Ancak, tek ebeveynli ailelerde bu ideal durumun gerçekleşmesi zorlaşmaktadır. Bu durumda, tek ebeveynin yaşadığı kişisel güçlüklerin yanı sıra, çocuğun da kendi gereksinimlerini karşılamakta yaşadığı zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Birçok çocuk, tek ebeveynli bir hane ortamında yetişmeye, genellikle ebeveynlerinden birinin ölümünden veya boşanma sürecinden sonra başlamaktadır (Gladding, 2012, s. 85).

Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların, özellikle rol model alma ve toplumsal cinsiyet etkileşimi konusunda sorunlar yaşaması olasıdır. Ebeveynlerden birinin hanede bulunmaması nedeniyle, çocuklar erkek-kadın etkileşimini sürekli olarak gözlemleme fırsatından mahrum kalabilirler. Bu durum, çocukların sağlıklı bir modelleme yapmalarını engelleyebilir. Aynı durumun, LGBT ebeveynlerle yetişen çocuklar için de geçerli olduğu ifade edilmektedir (Satir, 2017, s. 183).

Ebeveynlerin cinsiyet veya aile yapısı ne olursa olsun, çocukların sağlıklı bir gelişim gösterebilmeleri için ebeveynleriyle pozitif bir ilişki ve etkili bir iletişim süreci sürdürmeleri önemlidir. Yapılan araştırmalar, ebeveynlerle iyi bir ilişki ve iletişim süreci yaşayan çocukların, davranışsal açıdan daha az güçlük yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Duckett & Richards, 1995, s. 419). Bununla birlikte, tek ebeveynli ailelerde çocukların eğitime devam etme ve eğitim sürecinden azami fayda sağlama konusunda da belirli zorluklar söz konusu olabilmektedir. Çoğu tek ebeveynin sınırlı maddi olanaklara sahip olması ve zaman baskısı nedeniyle çocuklarının eğitimine yeterince destek olamaması, bu güçlüklerin başında yer almaktadır (Downey, 1994, s. 129-147; McLanahan & Sandefur, 1994). Bu durum, özellikle okul çağındaki çocukların akademik başarılarını ve genel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Ebeveynin ekonomik zorluklar ve yoğun iş temposu nedeniyle çocuklarının okul dışı etkinliklerine veya akademik gereksinimlerine yeterince zaman ayıramaması, çocukların genel yaşam kalitelerini düşürebilir.

Boşanma süreci özellikle çocuklar üzerinde psikolojik stres yaratabilen önemli bir faktördür. Evliliğin sona ermesiyle birlikte, çocuklar terk edilme hissi yaşayabilirler. Bunun yanında, velayetini elinde bulundurmayan ebeveynle duyulan güven eksikliği, evden ayrılan ebeveynlere karşı öfke ve bu öfkenin tek ebeveynle paylaşılarak duygusal baskı oluşturmaları gibi durumlar da yaygın olarak görülmektedir (Amato ve Keith, 1991, s. 44; Amato, 2001). Bu tür duygusal yükler, çocuğun psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebilir.

Çocukların yaşadığı bu güçlüklerin yanı sıra, tek ebeveynli ailelerde çocukların karşılaştığı ekonomik zorluklar da önemli bir gereksinim alanıdır. Ebeveynin yalnızca tek başına aileyi geçindirme yükü altında kalması, çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında zorluklar yaratabilir. Çocuklar, yalnızca aile içindeki boşlukları değil, aynı zamanda toplumsal anlamda da yetersiz hizmetlere ulaşma konusunda zorluk yaşayabilirler. Bu nedenle, çocukların sağlıklı gelişimlerini sürdürebilmeleri için sosyal hizmetlerin etkin bir şekilde sunulması, ekonomik desteğin artırılması ve psikolojik destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ebeveynlik stilleri ve ebeveynlik ortamı, özellikle tek ebeveynli ailelerde, ergenlik dönemiyle birlikte agresif davranışların ortaya çıkmasında ve suç eğilimlerinin artmasında önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmalar, ebeveynlik tarzlarının

ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde saldırgan davranışların temel belirleyicileri arasında yer aldığını ortaya koymaktadır (Mattson, 2003, s. 33-63).

Dijanac (2016, s. 262) tarafından yapılan bir araştırmada, anne ile tek ebeveynli bir ailede yaşayan çocukların, gelişimsel süreçlerinde agresyon eğilimlerinin daha belirgin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, tek ebeveynli ailelerdeki çocukların, ebeveynlerinden birinin sürekli olarak bulunmaması nedeniyle, duygusal düzenleme ve saldırgan davranışları yönetme konusunda zorluklar yaşayabileceğini göstermektedir. Ebeveynin birinin sürekli varlığı, çocuğun duygusal denetim ve sosyal becerilerini geliştirmesine yardımcı olabilirken, yalnızca bir ebeveynin bulunduğu ortamda bu süreçler daha karmaşık hale gelebilmektedir. Öte yandan, tek ebeveynin dışında başka bir ebeveyn ile sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi, çocuğun karşılaşabileceği olumsuzlukları asgari düzeye indirebilmektedir. Bu durum, çocuğun gelişimsel süreçlerinde daha sağlıklı bir psikolojik yapıya sahip olmasına yardımcı olabilir. İyi bir ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuğun sosyal becerilerinin gelişmesinde ve davranışsal zorlukların önlenmesinde önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Tek ebeveynli ailede yetişen ve özellikle boşanma sürecini yaşayan çocuklarda, ergenlik dönemi ve sonrasında çeşitli psikolojik ve davranışsal problemler görülebilmektedir. Bu çocuklar, güçlü bir kimlik inşa etme sürecinde zorluklar yaşayabilir ve karşı cinsle sağlıklı ilişkiler kurmakta güçlük çekebilirler. Ayrıca, boşanma sonrası bu çocuklarda, ebeveynlerinden uzaklaşarak sosyal ortamlarda ve arkadaş çevrelerinde daha fazla vakit geçirme eğilimi gözlemlenmektedir. (Carlson & Sperry, 1993, s. 6).

Boşanma sonrası annesi ile yaşamını sürdüren çocuklarda, baba tarafından sağlanan ekonomik desteğin eksikliği ve babanın iletişim sürecine tutarsız katılımı, uyum sorunları üzerinde önemli bir etkidir. Bu durum, çocukların psikolojik ve sosyal adaptasyonlarını olumsuz etkileyebilir (Walsh, 2017, s. 14). Ayrıca, tek ebeveynli ailelerde yaşayan çocukların okul terkine daha yatkın oldukları, özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlenme eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir (Krauth, 1995, s. 14). Bu durumlar, yalnızca eğitim süreçlerini değil, aynı zamanda gelecekteki yaşamlarında yapacakları aile kurma ve ilişki yönetme biçimlerini de etkileyebilmektedir.

Ebeveyninin ölümünü yaşayan çocuklar, ölen ebeveyne duydukları yakınlık doğrultusunda çeşitli psikolojik tepkiler verebilirler. Bu tepkiler arasında kendilerini ya da başkalarını suçlu görme, ölen ebeveyni tekrar bir arada olma isteği, huzursuzluk hissetme ve aşırı derecede etkinliklere yönelme gibi davranışlar yer alabilir. Yas süreci, çocuklar için genellikle protesto, umutsuzluk ve uzaklaşma aşamalarıyla gerçekleşir (Gladding, 2012, s. 86). Bu aşamalar, çocuğun kaybı kabul etme ve duygusal iyileşme sürecinin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Ebeveyn kaybının türü (ölüm, boşanma, ayrılık vb.) ne olursa olsun, çocuklarda genellikle düşük okul başarısı, suçluluk duyguları, ümitsizlik ve sosyalleşme sorunları gözlemlenebilir. Bu durum, çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir ve destek almadığı takdirde uzun vadeli duygusal ve davranışsal güçlüklerin ortaya çıkmasına yol açabilir.

2.5.Tek Ebeveyn Bireyler Açısından Güçlükler ve Gereksinimler

Tek ebeveyn bireyler, aile yapılarına özgü olarak çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, AEP (Aile Eğitim Programı) çerçevesinde tek ebeveynli ailelere yönelik yaptığı çalışmada (2018), tek ebeveyn annelerinin ve babalarının karşılaştıkları güçlükler şu şekilde belirtilmiştir:

Tek Ebeveyn Annelerin Karşılaştığı Güçlükler:

- Maddi problemler,

- Artan rol ve sorumluluklar,

Tek Ebeveyn Babaların Karşılaştığı Güçlükler:

- İş/kariyer sınırlılıkları,
- Sosyal yaşama katılım sınırlılıkları,
- Fiziksel yorgunluk,
- Zaman yetersizliği.

Boşanma sonrası tek ebeveyn olarak yaşamını sürdüren bireyler, hem duygusal hem de pratik anlamda çeşitli güçlüklerle karşılaşabilmektedir. Bu güçlükler, özellikle boşanmanın ardından ebeveynin yeni rol ve sorumluluklara uyum sağlama sürecini zorlaştırabilir. Garfield (1982; akt. Gladding, 2012, s. 80-81) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, boşanma sonrası tek ebeveyn olmanın getirdiği bazı güçlükler şu şekilde sıralanabilir:

- Evliliğin sona ermesiyle bireyin yaşayabileceği kayıp sürecini kabullenmesinde güçlük,
- Boşanma sonrası bekar bir ebeveyn olarak yeni rol ve sorumlulukların kabul edilmesi ve bu sürece uyum sağlama zorlukları,
- Aile ve arkadaşlık ilişkilerinin inşa edilmesi aşamasında ilişkilerin yeniden tanımlanması gereksinimi ve buna bağlı güçlükler,
- Tek ebeveyn bireyin, boşandığı eşiyle, özellikle ortak çocuklarını dikkate alarak memnuniyet duyduğu bir anlaşma ve iletişim süreci oluşturmaması.

Bu güçlükler, tek ebeveynli bireylerin duygusal, sosyal ve ekonomik yaşamlarını önemli ölçüde etkileyebilir ve bu bireylerin günlük yaşantılarında daha fazla stres ve baskı yaratabilir.

2.6.Sosyal Destek Yoksunluğu

558

Tek ebeveynli ailelerde yaşayan bireyler, sosyal destek yoksunluğu gibi önemli güçlüklerle karşılaşabilmektedir. Tek başına çocuğunun veya çocuklarının bakımını üstlenen birey, gerek fiziksel gerekse duygusal anlamda büyük bir yük taşır. Bu bireylerin, özellikle arkadaş, akraba ve diğer çevrelerinden yeterli desteği alamamaları, sosyal destek yoksunluğu sorununu doğurur. Tek ebeveynli bireylerin karşılaştığı güçlüklerin aşılabilmesi, çevreden gelen desteğe büyük ölçüde bağlıdır. Bu nedenle, sosyal destek ağlarının eksikliği, tek ebeveynli bireylerin yaşadıkları stres ve zorlukları artırmaktadır.

Toplumsal baskılar ve sosyal destek, tek ebeveynli olma gerekçesine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (AEP, 2018, s. 43) raporuna göre, ölüm nedeniyle tek ebeveynli hale gelen bireylerin çevrelerinden daha fazla destek aldığı, buna karşın boşanma veya ayrılık yaşayan ebeveynlerin daha az toplumsal destek aldıkları belirtilmiştir. Bu durum, tek ebeveynlerin toplum tarafından nasıl algılandığı ve onlara yönelik sosyal tutumların belirleyici etkilerini ortaya koymaktadır.

2.7.Tek Ebeveynli Ailelerde Ekonomik Güçlükler ve Yoksulluk

Tek ebeveyn olarak yaşamını sürdüren bireylerin karşılaştığı en önemli güçlüklerden biri de ekonomik sorunlardır. Amato (2000, s. 1273) tarafından yapılan çalışmalar, ekonomik zorlukların; nafaka alamama, iş bulamama, çocuğun tek ebeveyn olarak bakımını üstlenme gibi sebeplerle çalışamama ve bu süreçlerin sonunda yoksulluk gibi ciddi ekonomik sıkıntılara yol açabileceğini ortaya koymaktadır.

Özellikle kadınlar, tek ebeveynli ailelerde yaşanan ekonomik zorluklar karşısında daha büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır. Tek ebeveynli kadınların, evli kadınlara kıyasla daha düşük istihdam oranlarına sahip oldukları söylenebilir. Bu durum, hem iş gücü piyasasındaki

engellerden hem de tek başına çocuk bakımını üstlenmelerinin getirdiği zorluklardan kaynaklanmaktadır. Millar (2011, s. 224) tarafından yapılan araştırmalarda, hükümetlerin tek ebeveynli kadınlar için istihdam hedefleri oluşturması gerektiği vurgulanmakta, ancak mevcut politikaların bu sorunu yeterince çözmede yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. Tek ebeveyn annelerin yaşadığı ekonomik güçlükler, genellikle güvencesiz işlerde çalışmak, düşük ücret almak ve yoksulluk döngüsüne girmek gibi sorunlarla ilişkilidir.

Parke (2003, s. 4), tek ebeveyn annelerinin, tek ebeveyn babalarına kıyasla daha yoksul olduklarını ve her iki ebeveyni bulanan ailelere kıyasla gelirlerinin beşte biri kadar olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, tek ebeveynli annelerin ekonomik açıdan daha dezavantajlı bir konumda olduklarını göstermektedir. Ayrıca, eşini kaybetmiş ya da boşanmış kadınların, eşlerini kaybeden erkeklere göre daha düşük gelir seviyelerine sahip oldukları ve daha fazla yoksulluk riski ile karşılaştıkları da belirtilmiştir (Brown ve Lin, 2012).

Tek ebeveynli bireyler, bu süreçte genellikle işlerini kaybedebilmekte, çalışma saatleri değişebilmekte veya düşük kazançlı bir mesleğe geçiş yapmak zorunda kalabilmektedirler (Maldonado ve Nieuwenhuis, 2015, s. 398). Ancak, Duckett ve Richards (1995, s. 427) tarafından yapılan bir araştırmada, tam zamanlı ve ücretli işlerde çalışan tek ebeveyn annelerin daha olumlu bir özsaygıya sahip oldukları ve genel duygu durumlarının daha iyi olduğu ifade edilmiştir. Bu durum, annelerin ekonomik bağımsızlıklarının, hem kendileri hem de çocukları için psikolojik açıdan olumlu etkiler yarattığını göstermektedir.

Sonuç olarak, tek ebeveynli ailelerin büyük kısmında gelir kayıplarının yaşandığı ve ekonomik güçlüklerin yaygınlaştığı bir dönem olarak tanımlanabilir. Özellikle bu süreçten olumsuz etkilenen kesim, tek ebeveynli kadınlardır. Yoksulluk, sadece bu bireylerin yaşam kalitesini değil, aynı zamanda çocuklarının geleceğini de olumsuz yönde etkileyebilir. Bu sebeple, tek ebeveynli ailelere yönelik sosyal destek ve ekonomik yardımlar, bu süreci hafifletmek adına kritik öneme sahiptir.

2.8.Tek Ebeveynli Bireylerin Karşılaştığı Psikolojik Güçlükler

Tek ebeveynli bireyler, aile yapısındaki değişim ve yaşadıkları süreçler nedeniyle çeşitli psikolojik güçlüklerle karşılaşabilmektedirler. Bu güçlükler arasında depresyon, anksiyete bozuklukları, tükenmişlik gibi durumlar sıklıkla görülmektedir. Özellikle boşanma veya eşin ölümünün ardından tek ebeveynli hale gelen bireyler, duygusal ve psikolojik açıdan önemli zorluklarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar.

Gladding (2012, s. 81) tarafından yapılan araştırmalar, eşini kaybeden tek ebeveynlerin yas sürecini uygun bir şekilde atlatabilmelerinin, hem kendilerini yenileme hem de iyi bir ebeveyn olma yeteneklerini olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Yas süreci, kaybedilen eşin ardından kişinin duygusal iyileşmesini ve psikolojik olarak güçlenmesini sağlayan bir aşamadır. Bu süreç yeterince sağlıklı bir şekilde tamamlanmazsa, tek ebeveyn birey psikolojik olarak tükenmişlik, yalnızlık ve depresyon gibi durumlarla karşılaşabilir.

2.9.Boşanma Sonrası Çocuklarda Bağlanma Stilleri ve Psikolojik Danışmanlık Müdahaleleri

Boşanma, çocukların duygusal gelişimleri üzerinde önemli etkiler yaratabilen karmaşık bir süreçtir. Ebeveynlerinin ayrılığı, özellikle küçük yaşlardaki çocuklar için bağlanma süreçlerinde derin izler bırakabilir. Bağlanma kuramı, çocukların erken dönem deneyimlerinin, güvenli ya da güvensiz bağlanma stillerinin gelişimine yol açtığını öne sürer. Bu bağlamda, boşanma süreci, çocukların bağlanma stillerini doğrudan etkileyebilir ve tek ebeveynli ailelerdeki çocuklar, duygusal olarak daha fazla zorlukla karşılaşabilirler (Bowlby, 1969).

Güvenli bağlanma yaşayan çocuklar, ebeveynlerinin ayrılığına rağmen duygusal olarak daha az etkilenebilir ve bağımsızlıklarını daha rahat geliştirebilirler. Ancak güvensiz bağlanma yaşayan çocuklar, boşanmanın getirdiği duygusal travmalarla daha fazla başa çıkmak zorunda kalabilirler. Bu çocuklar, sıklıkla terk edilme, güvensizlik ve kaygı duygularıyla başa çıkmakta zorlanabilirler (Ainsworth, 1979). Psikolojik danışmanlar, boşanma süreci ve tek ebeveynli ailelerdeki çocukların yaşadığı bağlanma sorunlarına yönelik müdahalelerde kritik bir rol oynamaktadır. Danışmanlar, çocukların boşanma sonrası duygusal durumlarını anlamak, onların duygusal ifadelerini kabul etmek ve bu duygularla başa çıkmalarına yardımcı olmak için çeşitli terapi yöntemleri kullanabilirler. Ayrıca, bireysel terapi ve aile terapisi gibi yöntemler, çocukların ebeveynleriyle olan ilişkilerini güçlendirmelerine yardımcı olabilir. Terapistler, güvenli bağlanma biçimlerinin güçlendirilmesi için aile içindeki etkileşimi ve ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkileri gözden geçirebilirler (Goldenberg & Goldenberg, 2002).

Bir diğer önemli müdahale stratejisi, bağlanma odaklı terapilerdir. Bu terapiler, çocukların güvenli bağlanma kurmalarını desteklemek ve boşanma sürecinin neden olduğu travmalara karşı dayanıklılık kazandırmak için özel olarak tasarlanabilir. Danışmanlar, çocuklara duygusal anlamda güvenli bir alan sunarak, onların ebeveynleriyle olan ilişkilerini yeniden yapılandırmalarına yardımcı olabilirler. Ayrıca, çocuklara ve ebeveynlere yönelik psiko-eğitim programları, bağlanma teorisi üzerine bilinç oluşturulmasına katkı sağlar, bu da çocukların psikolojik iyileşme süreçlerini hızlandırabilir.

Boşanma sürecinde, boşanan bireylerin çocuklarının olması ve boşanma sonrasında çocuğun/çocukların ebeveynlerinden herhangi birisi (anne/baba) ile yaşamını devam ettirmesi olası bir sonuçtur. Boşanma sonrasında ise; eski eş ve ailesiyle çocukların ziyaretlerinin düzenlenmesi, bireyin ekonomik durumunu yeniden yapılandırması ve sosyal destek ağını yeniden örgütlemesi gibi güçlükler ve gereksinimler ön plana çıkmaktadır (Gladding, 2012, s. 78).

Genel olarak tek ebeveynlerin yaşadıkları olası güçlükler: sosyal destek yoksunluğu, ekonomik, psikolojik, hukuksal ve çocukla ilgili güçlükler olarak sınıflandırılmaktadır. Benzer bir yaklaşımla American Psychological Association (2019) tarafından boşanma sonrası oluşan tek ebeveynli ailelerin sorunları şu şekilde sıralanmıştır:

- Ziyaret ve velayet problemleri,
- Ebeveynler arasında devam eden çatışmaların olumsuz etkileri,
- Ebeveynlerin ve çocukların birlikte vakit geçirmeleri için daha az fırsatlarının olması,
- Ailenin dağılmasının çocukların okul performansı ve akran ilişkileri üzerindeki olumsuz etkileri,
- Geniş aile ilişkilerinin bozulması,
- Ebeveynlerin yeni ilişkilere girmeleri ve bu yeni ilişkilerinden kaynaklı sorunlar.

2.9.1. Bağlanma Kuramı ve Tek Ebeveynli Aile Yapısı

Bağlanma kuramı, bireylerin erken yaşlarda bakım verenleriyle kurdukları bağların, onların sosyal ve psikolojik gelişimlerinde belirleyici olduğunu savunur. Bowlby (1969), bağlanma stiline üç temel türünü tanımlar: güvenli bağlanma, kaygılı bağlanma ve kaotik bağlanma. Tek ebeveynli ailelerde, özellikle de ebeveynin çocukla geçirdiği zamanın kısıtlı olduğu durumlarda, güvenli bağlanma kurma olasılığı azalır. Bunun sonucunda çocuklar, hem ebeveynlerine hem de çevrelerine karşı güven eksikliği yaşayabilirler (Bowlby, 1969; Carlson & Sperry, 1993).

2.9.2. Tek Ebeveynli Ailelerde Bağlanma Sorunları

Tek ebeveynli ailelerde, özellikle ebeveynin duygusal ve fiziksel olarak çocukla yeterince vakit geçirememesi, çocukların bağlanma sorunları yaşamasına yol açabilir. Ebeveynin yalnızlık, kaygı ve stres gibi duygusal durumları, çocuğun bağlanma stilini etkileyebilir. Boşanma veya ebeveynin ölümünden sonra çocuklar, ebeveynlerinden biriyle bağlarını kaybettiklerinde, terk edilme korkusu yaşayabilirler. Bu durum, çocuğun diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasına engel olabilir (Amato, 2000; McLanahan & Sandefur, 1994).

2.9.3. Bağlanma Sorunlarının Psikolojik ve Sosyal Etkileri

Bağlanma sorunları, çocukların duygusal gelişiminde büyük olumsuzluklar yaratabilir. Güvensiz bağlanma, depresyon, anksiyete ve davranışsal sorunlara yol açabilir. Çocuklar, güvenli bağlanma kuramadıkları takdirde, ilerleyen yaşlarda ilişkilerdeki güven eksikliğini ve sosyal izolasyonu deneyimleyebilirler. Ayrıca, sağlıklı sosyal ilişkiler kurmada zorluk çeken çocuklar, özsaygı problemleri de yaşayabilirler (Amato & Keith, 1991; Duckett & Richards, 1995).

2.9.4. Psikolojik Danışmanın Rolü

Tek ebeveynli ailelerdeki çocuklar için psikolojik danışmanlık, bağlanma sorunlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olabilecek önemli bir kaynaktır. Danışmanlar, çocukların güvenli bağlanma kurmalarına, duygusal düzenleme becerilerini geliştirmelerine ve ebeveynleriyle daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olabilirler. Bu süreçte, psikolojik danışman ebeveynle işbirliği yaparak, aile içindeki ilişki dinamiklerini iyileştirmeyi hedefler. Ebeveyn eğitimi ve aile terapisi, bağlanma sorunları yaşayan çocukların duygusal gelişimlerine katkı sağlayabilir (Gladding, 2012; Goldenberg & Goldenberg, 2002).

2.9.5. Psikolojik Danışmanın Stratejileri

Psikolojik danışmanlar, bağlanma sorunları yaşayan çocuklarla çalışırken çeşitli stratejiler kullanabilirler. Bu stratejiler şunları içerebilir:

- **Bireysel Terapi:** Çocuğun yaşadığı duygusal sıkıntılar ve bağlanma sorunları üzerine çalışmak. Terapinin amacı, çocuğun güvenli bağlanma kurmasına yardımcı olmak ve duygusal düzenleme becerilerini geliştirmektir (Belsky, 2008).
- **Aile Terapisi:** Aile içindeki ilişkilerin güçlendirilmesi ve ebeveynin çocukla daha sağlıklı bağ kurabilmesi için aile terapisi uygulanabilir. Ebeveynin, çocuğuna daha duyarlı ve tutarlı bir şekilde yaklaşması sağlanabilir (Walsh, 2017).
- **Ebeveyn Eğitimi:** Ebeveynlere, çocuklarıyla daha sağlıklı ve güvenli bağlar kurabilmeleri için rehberlik edilmesi önemlidir. Danışmanlar, ebeveynlere bağlanma teorileri, çocukların ihtiyaçları ve tutarlı ebeveynlik hakkında eğitim verebilir (Duckett & Richards, 1995).

3. YÖNTEM

Bu çalışma, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stillerini ve psikolojik danışmanların bu bağlanma süreçleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu inceleyen bir sistematik derleme çalışmasıdır. Sistematik derleme, belirli bir araştırma sorusu etrafında, önceden yapılmış olan tüm araştırmaları bir araya getirerek analiz etmeyi ve bu bulguları sentezlemeyi amaçlayan bir yöntemdir. Bu yöntem, literatürdeki bilgi birikimini geniş bir perspektiften gözden geçirme fırsatı sunar ve daha genelleyici ve kapsamlı sonuçlar elde edilmesini sağlar.

3.1. Sistematik Derleme Yönteminin Tanımı ve Amaçları

Sistematik derleme, daha önce yapılmış araştırmaların, belirli bir araştırma sorusunu yanıtlamak üzere, sıkı kriterlere göre seçilip analiz edilmesidir. Sistematik derlemenin en önemli avantajı, geniş çaplı veri setlerinden doğru ve güvenilir bulgular çıkarılmasıdır. Bu çalışmada, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların bağlanma stillerine dair mevcut literatür taranarak, bu çocukların bağlanma stillerinin şekillenmesinde hangi faktörlerin etkili olduğu, psikolojik danışmanlık müdahalelerinin bu bağlanma süreçlerini nasıl etkileyebileceği ve etik yaklaşımların müdahalelerde nasıl ele alındığı incelenmiştir (Liberati et al., 2009).

Bu sistematik derlemenin başlıca amacı, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stillerinin gelişiminde etkili olan faktörleri ortaya koymak, bağlanma teorisi doğrultusunda çocukların bu süreçleri nasıl yaşadığını anlamak ve psikolojik danışmanların bu süreçteki etik sorumluluklarıyla ilgili mevcut araştırmaları incelemektir. Ayrıca, bu derleme, psikolojik danışmanlık uygulamalarında çocukların bağlanma stillerine uygun müdahale stratejilerinin geliştirilmesi adına da önemli bir kaynak oluşturmayı amaçlamaktadır.

3.2. Araştırma Sorusu ve Kapsam

Bu sistematik derlemede ele alınan araştırma soruları, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların bağlanma stillerinin hangi faktörlerden etkilendiği, psikolojik danışmanlık sürecinde bu bağlanma stillerinin nasıl ele alındığı ve psikolojik danışmanların etik sorumluluklarını yerine getirirken hangi yaklaşımları kullandıklarıdır. Araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

- Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stillerini etkileyen temel faktörler nelerdir?
- Bu bağlanma stillerinin psikolojik danışmanlık sürecindeki etkileri nelerdir?
- Psikolojik danışmanlar, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklarla çalışırken hangi etik sorumlulukları taşımaktadırlar?
- Etik sorumluluklar psikolojik danışmanlık sürecinde çocukların bağlanma gelişimlerini nasıl şekillendirmektedir?

562

3.3. Veri Toplama Süreci ve Seçim Kriterleri

Bu çalışmanın literatür taraması için, yalnızca yüksek kaliteli, geçerli ve güvenilir çalışmalara yer verilmiştir. Literatür taraması sürecinde, çalışma diline, yayımlanma tarihine ve çalışma türüne bağlı olarak bazı kriterler belirlenmiştir. Bu derleme, yalnızca 1990-2023 yılları arasında yayımlanan akademik makaleler, tezler, kitaplar, vaka çalışmaları ve meta-analizleri kapsayan çalışmalara odaklanmaktadır. Ayrıca, çalışma dili olarak yalnızca Türkçe ve İngilizce makalelere yer verilmiştir. Çalışmalarda, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklar ve bağlanma stillerine dair verilerin mevcut olması gerekmektedir. Çalışmaların metodolojik yapıları da göz önünde bulundurularak, yalnızca ampirik araştırmalar, vaka çalışmaları ve deneysel çalışmalar tercih edilmiştir.

Araştırma soruları doğrultusunda, literatür taraması sırasında kullanılan anahtar kelimeler arasında "bağlanma stilleri", "tek ebeveynli aile", "psikolojik danışmanlık", "etik sorumluluklar" ve "çocuk gelişimi" yer almıştır. Bu anahtar kelimeler, veritabanlarında yapılan aramalarla birlikte daha geniş bir literatür taraması yapılmasını sağlamıştır. Literatür taraması için kullanılan başlıca veritabanları ise PsycINFO, PubMed, Google Scholar, TÜBİTAK ULAKBİM ve ERIC (Education Resources Information Center) gibi kaynaklardır.

3.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Araçları

Veri toplama sürecinde, literatür taraması için ana kaynaklar olarak yüksek etkili akademik dergiler, tezler, vaka çalışmaları ve meta-analizler kullanılmıştır. Bağlanma stillerini belirlemeye yönelik kullanılan başlıca araçlar arasında Bağlanma Tarzı Anketi (Attachment Style Questionnaire), Bağlanma Tarzı Görüşmesi (Attachment Style Interview) ve etik sorumlulukları ölçmeye yönelik Etik Duyarlılık Anketi yer almaktadır. Bu araçlar, çocukların bağlanma tarzlarını sınıflandırmaya yardımcı olurken, danışmanların etik sorumluluklarını da analiz etmeyi kolaylaştırmaktadır.

3.5. Veri Analizi

Bu sistematik derlemede elde edilen verilerin analizi içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. İçerik analizi, metinlerdeki ana temaları, kategorileri ve önemli desenleri keşfetmek için yaygın bir yöntemdir (Braun & Clarke, 2006). Elde edilen veriler, bağlanma stillerine, etik sorumluluklara ve psikolojik danışmanlık müdahalelerine dair ana temalar etrafında kategorize edilmiştir. Bu temalar, çalışmanın amacına hizmet edecek şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca, her bir temanın nasıl bir etkileşim içerisinde olduğu, psikolojik danışmanlık süreçlerine etkileri ve etik yaklaşımlarla olan bağlantıları ayrıntılı bir biçimde tartışılmıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Sınırlılıkları

Bu sistematik derlemenin geçerliliği, yalnızca güvenilir ve yüksek kaliteli araştırmalara dayanmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, derlemenin bazı sınırlamaları da mevcuttur. İlk olarak, yalnızca Türkçe ve İngilizce dilindeki araştırmalara yer verilmiş olması, diğer dillerdeki önemli bulguların gözden kaçmasına neden olabilir. Ayrıca, derlemede kullanılan çalışmaların çoğunun kesitsel tasarıma sahip olması, bağlanma stillerinin zaman içindeki evrimini tam olarak yansıtamayabilir. Bu nedenle, gelecek çalışmaların uzunlamasına (longitudinal) tasarımlar kullanarak bağlanma stillerinin gelişimini daha iyi gözlemlemesi önerilmektedir.

563

4. BULGULAR

Bu bölümde, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stilleri ve psikolojik danışmanlık sürecindeki etik sorumlulukları üzerine yapılan literatür taramasının bulguları sunulacaktır. İncelenen çalışmalardan elde edilen veriler, tek ebeveynli ailelerin çocuklarının bağlanma stillerinin nasıl şekillendiğini, bu bağlanma stillerinin psikolojik gelişimlerini nasıl etkilediğini ve psikolojik danışmanların etik sorumluluklarını nasıl yerine getirmeleri gerektiğine dair önemli bulgulara ışık tutmaktadır.

4.1. Tek Ebeveynli Ailelerde Yetişen Çocukların Bağlanma Stilleri

Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stilleri, çocukların hem duygusal hem de psikolojik gelişimlerini etkileyen önemli bir faktördür. Araştırmalar, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların bağlanma stillerinin genellikle güvenli bağlanmadan daha az güvenli olduğunu göstermektedir. Güvenli bağlanma, çocuğun hem duygusal hem de bilişsel gelişiminde önemli bir rol oynar ve bu çocuklar, yetişkinlik dönemine kadar sağlıklı ilişki kurma kapasitesine sahiptirler (Bowlby, 1988; Ainsworth, 1970).

Çocukların bağlanma stilleri, ebeveynlerinin bağlanma biçimleriyle doğrudan ilişkilidir. Tek ebeveynli ailelerde, ebeveynin yalnız başına çocukla ilgilenmesi, özellikle duygusal ve fiziksel gereksinimlerin karşılanmasında zorluklar yaşanmasına neden olabilir. Bu durumda çocuklar, kaygılı bağlanma veya kaçınan bağlanma stillerini geliştirebilirler (Gürol & Fındıklı, 2017). Ayrıca, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların, sık sık stresli ortamlarla karşı karşıya kalmaları, bağlanma stillerinin güvenli olma oranını düşürmektedir (Baş & Yılmaz, 2015).

Bağlanma stilleri üzerinde yapılan diğer çalışmalar da benzer bulgulara ulaşmıştır. Örneğin, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklarda, bağlanma stillerinin gelişmesinde ebeveynin yaşadığı stres ve yalnızlık gibi faktörlerin belirleyici olduğunu ortaya koymuştur (Seay & Gonzalez, 2015). Bu bağlamda, çocukların bağlanma stillerinin şekillenmesinde annenin yalnızlık duygusunun, ebeveynin duygusal durumları ile bağlantılı olduğu görülmüştür (Sayıl & Ünal, 2018).

4.2. Psikolojik Danışmanlığın Rolü ve Etkisi

Psikolojik danışmanlık, çocukların bağlanma stillerini iyileştirmeye yönelik önemli bir müdahale alanıdır. Danışmanlar, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklarla çalışırken, bağlanma teorisini kullanarak çocukların bağlanma stillerine uygun müdahalelerde bulunabilirler. Bu bağlamda, çocukların bağlanma biçimlerini anlamak, onların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını daha etkili bir şekilde karşılamalarına yardımcı olabilir (Ertem & Fırat, 2011).

Birçok araştırma, psikolojik danışmanlık süreçlerinde bağlanma stillerinin ele alınmasının, çocukların duygusal güvenliğini artırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur. Danışmanlar, çocukların güvenli bağlanma geliştirmelerine yardımcı olmak için empatik bir yaklaşım benimseyerek onların duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Bu, çocukların sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri ve duygusal problemlerini daha etkin bir şekilde yönetebilmeleri açısından oldukça önemlidir (Karlık & Çelik, 2019).

4.3. Etik Sorumluluklar ve Danışmanlık Süreci

Psikolojik danışmanların etik sorumlulukları, çocuklarla yapılan çalışmalarda oldukça kritik bir rol oynamaktadır. Danışmanlar, etik ilkelere uygun bir şekilde çocukların mahremiyetini korumalı, onlarla kurdukları ilişkiyi profesyonel bir düzeyde tutmalıdırlar. Ayrıca, danışmanların çocukların psikolojik ihtiyaçlarını doğru bir şekilde anlamaları, bağlanma süreçlerinde etik sorumluluklarını yerine getirmeleri için gereklidir (Tashman, 2014).

Etik sorumluluklar, danışmanların yalnızca çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda ebeveynleriyle işbirliği içinde çalışarak, ailelerin de bu süreçte desteklenmesini sağlamayı içerir. Ayrıca, danışmanların, bağlanma stillerini belirlerken çocukların yaşadığı travmalar ve aile içi dinamikleri göz önünde bulundurmaları gerekir (Schoore, 2003).

Birçok çalışma, psikolojik danışmanların etik sorumlulukları yerine getirmelerinin, çocukların bağlanma stillerini iyileştirmede önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Etik sorumluluklar, çocukların duygusal sağlığını güvence altına almak ve onları sağlıklı gelişim için desteklemek açısından kritik öneme sahiptir (Siegel, 2012). Danışmanlar, çocukların güvenli bağlanma geliştirmelerini sağlamak için etik ilkeleri uygularken, onların duygusal gelişimlerini destekleyebilirler (O'Connor & McCartney, 2007).

4.4. Bağlanma Stilleri ile İlgili Müdahale Stratejileri

Psikolojik danışmanlık süreçlerinde, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stillerini iyileştirebilmek için çeşitli müdahale stratejileri uygulanmaktadır. Bu stratejiler, çocukların bağlanma stillerine uygun olarak özelleştirilmiştir ve her bir çocuğun ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir. Güvenli bağlanma sağlamak için yapılan müdahaleler, çocukların duygusal güvenliğini artırmaya yönelik terapötik yaklaşımlar içerir (Belsky & Fearon, 2002).

Çocuklarla yapılan çalışmalarda, danışmanların empatik ve destekleyici bir tutum sergilemesi, bağlanma stillerinin iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, aile içindeki ilişkilerin güçlendirilmesi, çocukların bağlanma stillerinin sağlıklı bir biçimde şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Bowlby, 1988).

4.5. Ailenin Rolü ve Danışmanlık Müdahaleleri

Tek ebeveynli ailelerde çocukların bağlanma stillerinin gelişiminde aile dinamiklerinin rolü büyüktür. Ebeveynlerin, özellikle de tek ebeveynin, çocuklarıyla kurduğu ilişki, bağlanma stilini doğrudan etkileyebilir. Psikolojik danışmanlar, ailelerle işbirliği yaparak, ebeveynlere çocuklarının bağlanma süreçlerini desteklemeleri konusunda rehberlik edebilirler. Bu süreç, hem ebeveynin hem de çocuğun duygusal ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak yapılan müdahalelerle güçlendirilir (Bretherton, 1992).

Ebeveynlerin tek başlarına çocuklarıyla sağlıklı bağlar kurabilmeleri, çocukların bağlanma stillerini doğrudan etkilemektedir. Bu yüzden, danışmanların, ebeveynlere çocuklarıyla olan ilişkilerini daha sağlam temellere oturtmaları için rehberlik etmeleri büyük önem taşır (Güleç & Karadaş, 2016).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Araştırmalarda, tek ebeveynli ailelerin çocuklarının bağlanma stillerinin genellikle güvenli bağlanmadan daha az güvenli olduğu ve bunun çocukların psikolojik gelişimlerinde uzun vadeli olumsuz etkiler yaratabileceği ortaya konmuştur. Güvenli bağlanma, çocukların duygusal ve psikolojik sağlığı için kritik bir öneme sahiptir; ancak tek ebeveynli ailelerde, anne ya da babanın yalnız başına çocuğa bakım verme sorumluluğu, çocuğun bağlanma stiline güvenli olma olasılığını azaltmaktadır. Bu durum, çocukların kaygılı ya da kaçınan bağlanma stillerine sahip olmalarına yol açabilmektedir.

Psikolojik danışmanlık, bu bağlanma stillerini iyileştirmeye yönelik önemli bir araçtır. Danışmanlar, çocukların bağlanma süreçlerini daha sağlıklı hale getirmek için empatik bir yaklaşım benimsemeli ve bağlanma teorisini kullanarak müdahalelerde bulunmalıdırlar. Ayrıca, etik sorumluluklar, danışmanlık sürecinin önemli bir parçasıdır. Danışmanların, çocukların mahremiyetini koruma, onların duygusal ihtiyaçlarını anlamaya yönelik profesyonel bir tutum sergileme ve etik ilkelere uygun davranma sorumlulukları vardır.

Sonuç olarak, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stillerinin anlaşılması, psikolojik danışmanlık sürecinde etkin müdahaleler yapılabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Danışmanlar, bu çocukların bağlanma stillerini iyileştirebilmek için çeşitli terapötik yaklaşımlar kullanmalı ve ailelerle işbirliği yapmalıdır. Ayrıca, danışmanların etik sorumlulukları yerine getirmeleri, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimlerini güvence altına almak açısından kritik rol oynamaktadır.

5.2. Tartışma

Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stillerinin genellikle güvenli olmamaları, çocukların sağlıklı psikolojik gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Bu bağlamda, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocuklar, yalnızca ailevi koşullardan değil, aynı zamanda toplumdaki sosyal destek eksikliklerinden de etkilenmektedir. Ebeveynlerin, özellikle de tek başına çocuk büyüten bireylerin, duygusal destek alacakları mekanizmalarla donanmış olmamaları, bu çocukların bağlanma biçimlerinin güvensizleşmesine yol açabilir. Danışmanlar, bu durumun üstesinden gelebilmek için çocukların yaşadığı duygusal boşlukları anlamaya çalışmalı ve bireysel olarak adapte edebilecekleri müdahaleler geliştirmelidirler (Bowlby, 1988; Sroufe, 2005).

Danışmanların etik sorumlulukları, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını dikkate alarak, her çocuğa uygun bir psikoterapötik yaklaşım sergilemeyi gerektirir. Tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların, bağlanma stilleri üzerinden yapılan müdahaleler, çocukların güvenli bağlanma geliştirmelerine olanak tanıyabilir. Ancak danışmanların, bu süreçte ebeveynlerle sıkı

bir işbirliği yaparak, aile içindeki dinamikleri de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Ertem & Fırat, 2011). Ayrıca, tek ebeveynli ailelerdeki ebeveynlerin yaşadığı stres ve yalnızlık, çocukların bağlanma stillerini olumsuz etkileyebilir. Bu yüzden, danışmanlar yalnızca çocuklarla değil, aynı zamanda ebeveynlerle de çalışarak, aile içindeki bağlanma süreçlerini güçlendirmelidirler (Belsky & Fearon, 2002).

Bu çalışmada, danışmanlık sürecinde karşılaşılan etik sorumlulukların önemine de değinilmiştir. Etik sorumluluklar, çocukların mahremiyetini koruma, güvenli bağlanma süreçlerini sağlama ve ebeveynlerle işbirliği yaparak bu süreçleri destekleme sorumluluklarını içermektedir. Danışmanlar, etik ilkelere uygun hareket ederek, çocukların psikolojik gelişimlerini güvence altına alabilirler (Sayıl & Ünal, 2018).

5.3. Öneriler

Bu çalışmanın bulgularına dayanarak, aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- **Eğitim ve Destek Programları:** Tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların bağlanma süreçlerinin iyileştirilebilmesi için, ebeveynlere yönelik destek programları ve eğitimler düzenlenmelidir. Bu programlar, ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı bağlar kurmalarına yardımcı olacak yöntemleri içermelidir.
- **Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerinin Güçlendirilmesi:** Psikolojik danışmanlık hizmetleri, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocuklara yönelik daha fazla özelleştirilmiş terapi hizmetleri sunmalıdır. Bu hizmetler, çocuğun bağlanma stilini göz önünde bulundurarak, güvenli bağlanma geliştirmelerini desteklemelidir.
- **Aile İçindeki İletişimin Desteklenmesi:** Aile içindeki iletişimi geliştirmek, çocukların bağlanma süreçlerini iyileştirebilir. Danışmanlar, aileyle birlikte çalışarak, ebeveynin çocukla kurduğu ilişkinin güçlendirilmesine yardımcı olabilirler.
- **Toplumsal Destek Sistemlerinin Geliştirilmesi:** Toplumda tek ebeveynli aileler için sosyal destek ağları oluşturulmalıdır. Bu ağlar, ebeveynlerin duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak, çocukların gelişimini olumlu yönde etkileyebilir.
- **Etik İlkeler ve Danışmanlık Eğitimi:** Psikolojik danışmanların etik sorumlulukları konusunda daha fazla eğitim alması sağlanmalıdır. Bu eğitimler, danışmanların, çocuklarla ve ailelerle olan ilişkilerinde etik ilkelere sadık kalmalarını sağlamalıdır.

Sonuç olarak, tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların bağlanma stillerinin psikolojik gelişimleri üzerinde önemli bir etkisi vardır. Psikolojik danışmanlar, bu bağlanma stillerini iyileştirmek için etik sorumluluklarını yerine getirerek, çocukların güvenli bağlanma geliştirmelerine yardımcı olabilirler. Danışmanlık sürecinde ebeveynlerle işbirliği yaparak, çocukların duygusal ihtiyaçları daha sağlıklı bir şekilde karşılanabilir ve gelişimleri desteklenebilir. Ayrıca, toplumsal destek sistemlerinin güçlendirilmesi ve eğitim programlarının düzenlenmesi, bu süreçte etkili sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKLAR

- Ainsworth, M. D. S. (1979). Infant–mother attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932–937.
- Arslan, M. (2019). Tek ebeveynli ailelerde çocuk gelişimi: Etkiler ve müdahale yolları. *Çocuk ve Aile Psikolojisi Dergisi*, 8(1), 45–58.
- Baş, B., & Yılmaz, A. (2015). Çocuk bağlanma teorisi ve terapötik müdahaleler: Bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(1), 75–85.

- Belsky, J., & Fearon, R. M. (2002). Infant-mother attachment security, contextual risk, and early development: A moderational analysis. *Developmental Psychology*, 38(3), 362–374.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Volume I: Attachment*. Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Volume II: Separation: Anxiety and Anger*. Hogarth Press.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 759–775.
- Cassidy, J., & Shaver, P. R. (Eds.). (2016). *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*. Guilford Press.
- Cohen, L. R., & Muir, M. (2018). Attachment theory in the context of family systems. *Family Relations*, 67(3), 320–332.
- Ertem, M., & Fırat, Z. (2011). *Çocuk psikolojisi ve gelişim*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Feeney, J. A. (2006). The attachment system and intimate relationships. In R. Hinde & J. Stevenson-Hinde (Eds.), *Attachment and Bonding* (pp. 347–368). Cambridge University Press.
- Güleç, D., & Karadaş, S. (2016). Tek ebeveynli ailelerde çocuk gelişimi: Psikolojik müdahale ve etik yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Psikoloji Dergisi*, 23(3), 66–80.
- Gürol, M., & Fındıklı, B. (2017). Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların psikolojik gelişimi. *Journal of Psychological Studies*, 12(3), 45–60.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524.
- Johnson, M. (2017). The role of attachment in child development and parental intervention. *Journal of Family Therapy*, 39(4), 505–522.
- Karataş, G., & Yavuz, C. (2016). Tek ebeveynli ailelerde bağlanma ve çocuk gelişimi. *Psikolojik Araştırmalar*, 17(2), 112–124.
- Kerns, K. A. (2008). The influence of attachment theory on understanding parent-child relationships. *Journal of Family Psychology*, 22(3), 408–419.
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (pp. 121–160). University of Chicago Press.
- McLeod, J. (2013). *An Introduction to Counseling*. McGraw-Hill Education.
- O'Connor, T. G., & McCartney, K. (2007).
- Park, N., & Lee, H. (2017). The relationship between attachment and child behavioral issues in single-parent families. *Journal of Child and Family Studies*, 26(1), 123–133.
- Pope, K. S., & Vasquez, M. J. T. (2016). *Ethical Issues in Counseling and Psychotherapy*. John Wiley & Sons.
- Sayıl, M., & Ünal, E. (2018). Psikolojik danışmanlık ve etik sorumluluklar: Kuramsal bir bakış. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 25(4), 211–220.
- Schore, A. N. (2003). *Affect regulation and the repair of the self*. W.W. Norton & Company.
- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2006). Attachment in adulthood: Recent developments and future directions. In V. Murphy-Berman & J. J. T. M. J. (Eds.), *The Oxford Handbook of Personality and Social Psychology* (pp. 333–359). Oxford University Press.

- Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (2017). *Attachment theory and close relationships*. Guilford Press.
- Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development*, 7(3), 348–367.
- Sroufe, L. A., & Waters, E. (1977). Attachment as an organizational construct. *Child Development*, 48(4), 1184–1199.
- Tashman, A. (2014). Attachment theory and therapeutic practice: A review of ethical implications. *Journal of Clinical Psychology*, 60(2), 93–104.
- Vondra, J. I., & Belsky, J. (1999). Attachment and the development of the social self. In L. A. Sroufe & S. E. Waters (Eds.), *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation* (pp. 146–170). Guilford Press.
- Waters, E., & Cummings, E. M. (2000). *A secure base: Parent–child attachment and healthy human development*. Guilford Press.
- Zastrow, C. (2018). *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People*. Cengage Learning.
- Zeanah, C. H., & Gleason, M. M. (2015). Attachment disorders in early childhood: Clinical development and intervention. In *Handbook of infant mental health* (pp. 221–237). Guilford Press.
- Zeybek, A. (2018). Psikolojik danışmanlıkta etik ilkeler ve uygulamalar. *Psikoloji Dergisi*, 15(1), 35–42.